

ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARININ MEDYADA DEĞERLENDİRİLME BİÇİMİ (HABERTÜRK GAZETESİ ÜZERİNDEN MEDYAYA SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ)

EVALUATION OF CHILD SEXUAL ABUSE IN MEDIA (A SOCIOLOGICAL VIEW OF THE HABERTURK NEWSPAPER ON THE MEDIA)

Ayşenur GÜNDESTE*

Öz

Birçok toplumda ve kültürde her yaşta çocuk cinsel istismara maruz kalmaktadır. Ancak son yıllarda çocuk cinsel istismarında ciddi bir artış söz konusudur. Çocuk cinsel istismarı haberlerinin gazetelerde verilme biçimlerinin, haberlerde kullanılan fotoğraf ve başlıkların, mağdur çocuğun ve ailesinin bireysel özgürlüklerini kısıtlayıcı bir üsluba sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, çocuk cinsel istismarı konusunda medyanın toplum üzerindeki etkisinin ve haberlerde etik kurallara ne derece bağlı kalındığının değerlendirilmesidir. Bu amaçla çalışmada, ülkemizde yüksek tirajlı bir gazetenin altı aylık dönemde yayımlanmış olduğu çocuk istismarı konulu haberlere yer verilmiştir. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmış ve analiz neticesinde elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında, haberlerin sunulma biçimleri, kullanılan fotoğraflar, çocuk haklarıyla ilgili tutum ve etik kaygıların medya tarafından dikkate alınıp alınmadığı gibi hususlar ele alınmıştır. Söz konusu haberlerde başta görsel kullanımı ve haber başlıklarının seçimi konusunda ahlaki yönden zafiyetler olduğu, mağdur ve ailesinin kişilik hakları hususuna yeterince önem verilmediği gözlemlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre istismar mağduru genellikle kız çocukları ve istismarcılar tanıdıkları erkeklerdir.

Anahtar Kelimeler: İstismar, Çocuk Cinsel İstismarı, Çocuk Cinsel İstismarı Konulu Gazete Haberleri.

Abstract

In many societies and cultures, children of all ages are exposed to sexual abuse. However, in recent years, there has been a serious increase in the cases of child sexual abuse. It is observed that the way of publishing news on child sexual abuse in newspaper and the photographs and titles used in news have a style restricting individual freedoms of child victims and their families. The aim of this study is to assess the impact of media on society about child sexual abuse and to evaluate the extent to which the news is based on ethical principles. To this end, news regarding child abuse published in a six-month period in a newspaper with a high circulation in our country has been used in the study. In the research, the content analysis method was used and the findings obtained in the result of analysis were interpreted. Within the scope of the research, it has been addressed whether the attitudes and ethical concerns regarding the ways of reporting news, the photographs used in news and child rights were taken into consideration by the media. It has been observed that in the aforementioned news, there is weakness on moral grounds in the use of visuals and in the selection of news headlines and, the personal rights of the victims and their family are not paid sufficient attention. The child's rights and ethical principles are violated in order to draw attention to news and make them newsworthy. According to the results of the study, victims of abuse are generally girls and abusers are men who girls know.

Keywords: Abuse, Child Sexual Abuse, Newspaper News On Child Sexual Abuse.

GİRİŞ

Çocuk kavramı tıp, sosyoloji, psikoloji, hukuk, edebiyat ve daha birçok disiplini ilgilendirmektedir. Bu nedenle de tüm disiplinler açısından ortak bir tanım vermek oldukça güçtür (Kartal,2014:5). İstismar ise her toplumda, her yaşta ve her kesimde ortaya çıkabilen iyi niyeti kötüye kullanma, gücü elinde bulunduranın güçsüze uyguladığı zorbalık ve sömürme, temel hak ve özgürlüklerin açık şekilde ihlal edilme halidir. Dünya Sağlık Örgütü bir yetişkinin bilerek veya bilmeyerek çocuğun sağlığını, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz şekilde etkileyen davranışları çocuk istismarı olarak tanımlamaktadır.

Çağlar boyunca çocuklar çeşitli şekillerde kötü muameleye maruz kalmıştır. Roma ve Cermen hukuklarında çocukların doğar doğmaz babaları tarafından öldürülmeleri, terk edilmeleri, köle olarak satılmaları; Çin, Hindistan, Meksika ve Peru gibi ülkelerde bebeklerin nehirlere atılmaları sık uygulanan törenlerdir. İslamiyet'ten önce Arap kabilelerinde de yeni doğan kız çocuklarının diri diri gömülmeleri uygulamaları görülür (Akyüz,2010:35). Moderniteyle beraber kadın ve erkek arasındaki eşitlik arayışı yanı

sıra çocukların hakları ve korunması açısından bazı değişimler gerçekleşmiştir. Toplumsal değişimle çocuğa verilen önem artmış, çocuk konusuna daha hassas yaklaşılarak, cinsiyetçi düşüncedeki keskin çizgiler törpülenmeye çalışılmıştır.

Yakın geçmişe kadar çocuk cinsel istismarı gelişmiş ülkelerde bile gizli tutulan ve toplumun açıkça konuşmaktan çekindiği bir konu olagelmıştır. Değişen dünyada çocuğa verilen önem ve istismar konusunda hukuki yaptırımların artması ve günümüzde bireylerin ve toplumun eğitim düzeyindeki artış sonucu toplumsal tutumda da değişimler gerçekleşmiştir. Örneğin ayıp ve mahrem kavramlarının arkasına saklanan istismar geçmişe nazaran daha çok göz önüne getirilmeye başlanmıştır. Bunun yanında yeni dünyadaki hızlı değişim aile yapısında çöküşlere ve bunun sonucu olarak çocuğun gelişimsel aşamalarında gözlemlenebilir hasarlara da sebep olmuştur. Kentleşme, sanayileşme, göçler ve teknolojinin toplum üzerinde yarattığı sarsıntılardan etkilenen çocukların söz konusu değişim sürecini en az hasarla atlatabilmesi için de bazı önlemler alınmaya çalışılmıştır. Ne var ki çocukların ihtiyaçlarının yetişkinlerinkinden farklı olması gerçeği görmezden gelindiği için birçok sorun da ortaya çıkmıştır. Çocuklar bir yetişkin gibi davranma, giyinme, konuşma eğilimi göstermeye yönlendirildikçe suça karışma, alkol ve madde kullanımı, cinsel konularda kafa karışıklıkları, erken yaşta evlilik, çocuk yaşta annelik gibi sorunlarda ciddi bir artış gerçekleşmiştir. TÜİK'in 2014 yılında hazırlanmış olduğu "İstatistiklerle Çocuk" başlıklı verilere göre çeşitli suçlar (cinsel suçlar, tehdit, madde satıcılığı ve kullanma, hırsızlık vb.) sebebiyle ceza ve infaz kurumlarında kalan çocukların verileri bu gerçeğin altını çizmektedir.

Verilere göre,2012 yılında ceza ve infaz kurumlarında kalan 12-14 yaş arası çocuk sayısı 424, 15-17 yaş arası çocuk sayısı 2645 olup toplam 3069 çocuk iken 2013 yılında,12-14 yaş arası çocuk sayısı 1137,15-17 yaş arası çocuk sayısı 4995 olup toplam 6132'dir. Bir yıllık süreçte ceza ve infaz kurumlarında kalan çocuk sayısının iki katına çıktığı görülmektedir (TÜİK,2014).

Günümüz toplumlarında çocukların karşı karşıya kaldığı temel sorunlardan birisi de çocukların istismara maruz kalmaları durumudur. Çocuk istismarı tanımı, ilk defa 1962'de Henry Kempe tarafından ortaya atılmıştır (Polat,2007:13). "Çocuk İstismarı", çocuklara karşı aktif olarak girilen ve onların fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimlerini zedeleyen her türlü eylemi kapsayan bir ifadedir. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere istismar aktif bir eylemdir (Akyüz,2015:518). Aktif bir eylem olarak cinsel istismar herhangi bir cinsel yaklaşımı, kabul edilmeyen tüm cinsel eylemleri içerir (Topçu,2009:43). Çocuğun cinsel istismarı bir çocuğun bir yetişkin tarafından sağlıklı gelişimini etkileyecek şekilde cinsel doyum için kullanılması ya da benzer davranışlar olarak tanımlanabilir (Kartal,2014:13).Dünya Sağlık Örgütü ise cinsel istismarı; çocuğun tam olarak kavrayamadığı, gelişimsel olarak henüz hazır olmadığı, rıza gösterme ve onaylama kapasitesinde olmadığı cinsel aktiviteye zorlanması olarak tanımlamaktadır.(WHO,2006).

Bu konuda ilk çalışmaların Freud tarafından yapıldığı bilinmektedir. Freud'a göre çocuk cinsel istismarının özünde güç dengesizliği bulunmaktadır. Bu dengesizlik, otoriteye sahip ve cezalandırma konumunda olan yetişkine, arzularını çaresiz bir çocukta tatmin etme olanağı verir (Topçu,2009:37).

Çocuk istismarının azaltılabilmesi için toplumsal bilinç veya duyarlılık yaratılması gerekmektedir. Özellikle aile bağlarının zayıflaması veya ailenin parçalanmasıyla sonuçlanabilen, toplumsal değişmeye yol açan durumlarda toplumsal bilinç de daha büyük bir öneme sahip olmaktadır. Çocuk konusunda toplumsal bilincin zayıflığı, çocuğun korunması ve sağlıklı gelişmesi önündeki en önemli engeldir. Toplumsal bilinçlenme üzerinde etkisi bilinen medyanın çocuk istismarı konusundaki tutumu bu sebeple önem arz eder. Hatta bu konuda medyaya büyük bir görev düştüğü söylenebilir. Medyada görevli kişiler, çocuğun temel hak ve özgürlüklerini topluma duyurmayı bütün mekanizmaları ile toplumsal bilinç ve duyarlılık oluşturmayı hedeflemelidir.

Diğer yandan çocuk istismarı haberlerine genelde medya da özelde ise gazetelerde yer verilirken çocuk ve ailesi ikinci bir defa mağdur edilebilmektedir. Bu konudaki etik ilkeler göz ardı edilmektedir. Konunun hassasiyeti gereği aile içi olsun ya da olmasın istismarların kamuoyuna duyurulmaması, adli mercilere yansımaması durumunda çocukların tehdit ve şantaj altında cinsel sömürü ve istismar nesnesi olarak kullanımına devam edilmektedir. Bunun yanı sıra istismar, çocuğun psikolojik, zihinsel ve cinsel gelişimini olumsuz etkilemekte sorun, giderek artarken bireysel alandan toplumsal alana doğru yayılmaktadır. Bu sebeple çocuk istismarı gibi hassas bir konuda verilen haberlerin niteliksel ve niceliksel yönden değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuk istismarının medyaya yansımaları veya haberleşmesi sürecinin toplumsal algıyı ve toplumsal bilinci biçimlendirmedeki etkisini göz önüne alan bu çalışmada ilgili haberlerin medyada yer alma biçimi ele alınmakta ve yaygın olarak başvuru olan bu sunum tarzında gözlemlenen etik olmayan tutumlar üzerine sosyolojik bir değerlendirme yapılmaktadır.

I. ÇOCUKLARA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMAR

Çocuğun beden veya ruh sağlığına zarar veren, zarar verme riski taşıyan, fiziksel, duygusal, zihinsel veya cinsel gelişimini olumsuz etkileyen, kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kaza dışı ve önlenemez bir davranışa maruz kalması çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır. Çocuk istismarının fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve ihmal olmak üzere dört farklı boyutu vardır (WHO,2006). Araştırma verilerimiz ve bulgular çocuk cinsel istismarı üzerine olduğundan burada diğer istismar türlerine ayrıca değinilmemiştir. Fakat şu belirtilmelidir ki cinsel istismar diğer istismar türlerini de içinde barındırmaktadır. Şöyle ki cinsel istismara uğramış bir çocuk, aynı zamanda, fiziksel ve duygusal istismara da maruz bırakılmış demektir.

1.1. Cinsel İstismarın Tanımı

Cinsel istismar rıza olmadan herhangi bir cinsel yaklaşımı, kabul edilmeyen tüm cinsel eylemleri içerir; çocuğun cinsel amaçlı zorla ya da ikna edilerek cinsel etkileşime maruz bırakılmasıdır (Ayrıl,2010:13). Yetişkinlerin cinsel doyum için çocukları kullanması, ilişki kurması, fuhuş ve pornografiye yönlendirmesidir (Koşar,1989:48; Kozcu,1991:382). Vajinal temas, oral ve anal cinsel ilişkiler, ırza geçme, ensest ve fuhuş, bedensel temas içeren istismar kapsamına girmektedir. Cinsel istismarın tecavüz niteliğinde olanı belli bir hasar yaratarak travmalara yol açabileceği gibi tecavüz niteliği taşımayanlar da hafif fiziksel hasar ve hafif duygusal stres yaratabilirler (Bilir, Dönmez, Arı, Güneysu, 1991:45-53). Cinsel istismar, çocuk istismarı tipleri içerisinde saptanması en zor olanıdır. Dünyadaki cinsel istismar vakalarının büyük bir kısmı çeşitli nedenlerle (istismar mağdurunun olayı gizli tutması, toplumsal baskılar, çocuğun yasal haklarını bilmemesi ve toplum tarafından dışlanma korkusu vb.) bildirilmemektedir. Aile içi cinsel istismar vakalarının tespit ve teşhisi ise daha da güçtür.

İstatistikler kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha çok cinsel istismara uğradığını, cinsel istismar uygulamadaysa yetişkin erkeklerin daha yoğun olduğunu göstermektedir. Türkiye’de 2014 yılında “cinsel suçlar” sebebiyle cezaevine giren kız çocuk sayısı 244, erkek çocuk sayısı ise 2985’tir (TUİK,2014).

İstismarcı hemen her zaman erkektir ve çocuğun tanıdığı bir kişidir. İstismar, toplumun her kesiminde özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde görülür. Zorlayıcı hareketleri içeren istismar oral, anal veya vajinal ilişki, teşhircilik, cinsel organ teması, pornografik film seyrettirme, masturbasyon şeklinde olabilir (Polat,2007:99-100). Cinsel istismar basit ve nitelikli olarak ikiye ayrılmaktadır. Basit cinsel istismar tecavüz niteliğinde olmayan ancak mağdurun cinsel yönden ve vücut bütünlüğünün ihlal edilmesi suretiyle gerçekleştirilen fiillerdir. Nitelikli cinsel istismar ise vücuda organ veya bir cisim sokulması şeklinde gerçekleşir (Kartal,2014:179-180). Bununla birlikte çocuğun istismara uğradığına dair karar verilmesinde yalnızca takvim yaşı yeterli olmadığı gibi, kişinin kötü niyetle kullanıldığına, uygunsuz muameleye maruz kaldığına yönelik sonuçlara ulaşılması da gerekir. Nitekim bu sonuçlar öznel değerlendirmeler ile içinde yaşanan toplumun gelenek, görenekleri ve değer yargıları ışığında olduğundan herkes tarafından kabul edilen bir istismar tanımı yapmak mümkün görünmemektedir.

1.2. Çocuklarda Cinsel İstismarın Sıklığı ve Yaygınlığı

Çocuk istismarı, çocuğun henüz bedensel, ruhsal ve cinsel gelişimini tamamlamadığı dönem olarak kabul edilen 18 yaş öncesinde meydana geldiği için birçok ruhsal sorunlara yol açmakta olup çok ciddi bir toplumsal sorun haline gelebilmektedir (Ballı,2010). Çocuklar çoğu zaman cinsel istismara, tanıdıkları kimseler tarafından maruz kalmakta ve kurbanların çoğu bunu gizli tutmayı tercih etmektedir.

Freud’a göre çocuk cinsel istismarının özünde güç dengesizliği bulunmaktadır. Bu dengesizlik, otoriteye sahip ve cezalandırma konumunda olan yetişkine, arzularını çaresiz bir çocukta tatmin etme olanağı verir (Topçu,2009:37). Yakın geçmişe kadar çocuk cinsel istismarı gelişmiş ülkelerde bile gizli tutulan ve toplumun açıkça konuşmaktan çekindiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktaydı. Türkiye’de özellikle 1995 yılı ve sonrasında toplumda ve üniversitelerde çocuk istismarı konusuna giderek artan bir ilgi gösterilmeye ve araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu konuyla ilgili ilk kitap “Çocuk ve Gençlerin İstismarı” başlığı ile 1995 yılında yayınlanmıştır (Topçu,2009:42).Çocuk istismarıyla ilgili bir diğer olguysa, aile üyeleri arasında yaşanan cinsel ilişki olan ensesttir. Hangi üyelerin arasında yaşanan cinsel ilişkinin ensest sayıldığı toplumsal normlarca belirlenmiştir. Bu konu hemen bütün toplumlarda aynı olup yakınlıklar, kesin ve sıkı kurallara bağlanmıştır. Ensestte de mağdurlar genelde kız çocuklarıdır. (Kartal,2014:56).

“BM Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırma Raporu’na göre; Dünyada her yıl 73 milyon civarında erkek çocuk ve 150 milyon civarı kız çocuk cinsel şiddete ve tecavüze maruz kalmaktadır. Suçun faili ise genellikle mağdurların aile çevrelerinde olan kişilerdir. Çocuğa yönelik şiddet eylemlerinin büyük bölümünde anne, baba, öğretmeni, arkadaş, iş çevresi ve çocuğa bakan kişilerden kaynaklanmaktadır (UNİCEF,2013).Şiddet Önleme ve Rehabilitasyon Derneği (İMDAT) ve Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama

ve Araştırma Merkezinin (ASUMA), 2016 yılında çocuk istismarına yönelik olarak hazırlanmış oldukları raporda dünyada son 4 yılda çocuklara yönelik şiddet veya tacizin %90 oranında arttığı, cinsel istismarcıların tahminen %5'i ortaya çıkarken, %95'inin gizli kaldığı görülmüştür. Yine aynı raporda yer alan ve Dünya Sağlık Örgütü ve Ankara Üniversitesi'nin hazırladığı Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Araştırması Raporuna göre;

-Çocukluklarında cinsel tacize uğrayan erkeklerin oranı % 8,7; kadınların oranıysa % 7,2'dir.

-İstismar mağduru kız çocuklarının % 9'u, istismarcısı ile aynı evde yaşamıştır.

- Cinsel tacize uğrayan çocukların yüzde 37,1'i "tanıdığı ancak evinde yaşamayan biri", yüzde 25,2'si "evde yaşamayan bir akraba", yüzde 11,3'ü "evde yaşayan ve akraba olmayan biri", yüzde 11,3'ü "çocuğun güvendiği biri", yüzde 8,6'sı istismarcının "evde yaşayan bir akraba", yüzde 7,9'u "çocuğun bakımından sorumlu olan biri (bebek bakıcısı vb.)" ve yüzde 33,8'i ise "bir yabancı" olduğunu söylemiştir.

Raporda, cinsel istismar vakalarında en ağır cezaları veren ülkelerin ABD, İngiltere ve Türkiye olduğu belirtilmiştir. (İMDAT,2016) Habertürk Gazetesinin 31 Mart 2016'da yer verdiği "Türkiye'de Çocuğa Cinsel İstismar Tablosu" başlıklı haberde yer alan TÜİK verilerine göre, Türkiye'de 2014 yılında 1377'si erkek, 9718'i kız çocuğu olmak üzere 11095 çocuk cinsel suça maruz kalmıştır. Çocukların yüzde 57,6'sını 15-17 yaş grubu, yüzde 23,9'unu 12-14 yaş grubu, yüzde 18,5'ini 11 yaş ve altındakiler oluşturmuştur (Habertürk,2016).

1.3. Cinsel İstismarın Etkileri

Çocuk söz konusu olduğunda cinsel istismarın izleri oldukça derin olup aile içi cinsel istismar en vahim görüntüyü oluşturmaktadır. Adli veriler bize cinsel istismar mağdurlarının ve cinsel istismarda bulunan kişilerin tek ebeveynli, suça sürüklenmiş ya da cinsel istismara uğramış kişiler olduğunu gösterir. Cinsel istismar uzun vadede kişinin ruhsal, sosyal ve cinsel hayatına etki etmektedir. Cinsel istismar hem istismara maruz kalan çocuk, hem bu fiil ile suçlanan kişi hem de toplum için psikolojik ve sosyal anlamda ağır sonuçları olan toplumsal, yasal ve ahlaki bir sorundur (Topçu,2009:275).

Çocuk üzerinde uzun süreli etkileri olan bu tür olaylar hem aileyi hem de toplumu sonuçları bakımından ilgilendirir. İstismarcı, çocuğu kendi cinsel istekleri için kullanabilmek amacıyla çocuğun karakterini, arkadaş gereksinimini, sorunlarını değerlendirir ve istismarı sürdürebilmek için ise tehdit ve şantaj gibi yollara başvurur. Bu nedenle istismara uğrayan çocuğun dünyaya ve kendine ilişkin güveninin zedelenmesi söz konusudur. Bu durum çocuğun duygusal ve kişisel ilişkileri üzerinde de olumsuz yönde etkilere sahiptir.

Bu sebepten dolayı; uzmanlar çocuklarda gözlemlenen davranış bozuklukları ile bazı psikosomatik bozuklukların cinsel istismar sonucu olabileceğine dikkat çekmektedirler(Polat,2007:147). Cinsel istismara uğrayan çocuklar genel olarak; ekonomik sorunlar, aile bireylerindeki psikolojik sorunlar, annenin dışarıda bir işinin olması, ailede alkol ve uyuşturucu kullanılması, annenin pasif ve çocuklarını korumaktan aciz olması, hasta olması, ebeveynin suça meyilli olması, annenin cinsel eğitimi çocuğa ceza yöntemiyle vermesi, çocuğun çok az arkadaşı olması gibi durumlar karşımıza çıkar. Cinsel istismar sonucunda çocuğun cinsel duyguları ve cinselliği yaşamasında sapmalar meydana gelebilir. İnsanlara güveni azalır, kendisini aciz ve çaresiz hisseder. Bu durum sebebiyle utanç ve suçluluk gibi duygular, sürekli hissettiği duygular halini alır. Cinsel istismar konusunda çocuklar genellikle yalan söylemez çocuğa inanmak bu süreçte önem arz eder. Çocuğu hem ruhsal hem de bedensel olarak etkileyen bu durum çocuğa zararı uzun vadede ve ciddidir. Bu sebeple çocuklara bununla nasıl başa çıkabileceklerinin anlatılması gerekmektedir. Toplum içinde en gizli kalan istismar şekli olması sebebiyle psikolojik etkileri derin ve uzun süreli olabilmektedir. Cinsel istismarın etkilerinin ve sonuçlarının tüm toplumu ilgilendirmesine rağmen gündemde yer alması çok yeni bir durumdur.

1.4. İstismarın Bildirim Yükümlülüğü

İstismarın adli mercilere bildirilmesi, yapılacak işlemler ile temel olarak istismarın engellenmesi için bir zorunluluk olmaktadır. TCK'nın 98. Maddesine göre kendini idare edemeyecek durumda olan bir kimseye mümkün mertebe yardımcı olmayan ya da ilgili makamlara bildirmeyen kişi 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Bu madde, şahit olunan veya bilinen istismarın bildirim zorunluluğunu gerektirmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan gazete incelemelerinde elde edilen veriler göstermektedir ki; istismar ile ilgili yasal işlemlerin yürütülmesinde de bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlardan birisi, süreç içerisinde kurumların yaşadığı koordinasyon eksiklikleri ve uzmanların yeterli nitelikte olmayışı gibi sebeplerle mağdurların yaşadıkları olayı tekrar tekrar anlatmak durumunda kalabilmeleridir. Bu da çocuğun yaşadığı travmanın daha da derinleşmesinde etkili olmaktadır. Bu sebeple Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulan Çocuk İzleme Merkezleri çocuğun yaşadığı olayı defalarca anlatmasının önüne geçerek uzman

eşliğinde olayı anlatması, çocuğun süreci en az hasarla atlatmasını hedef olarak kurulmuş bir koordine merkezidir. Ancak maalesef bu merkezlerde uzmanlar eşliğinde alınan ifadelerle rağmen kolluk kuvvetleri ve adli mercilerin mağdurun ifadesine yeniden başvurması gibi durumlar söz konusu olmaktadır.

II. ÇOCUK İSTİSMAR HABERLERİNE MEDYANIN YAKLAŞIMI

Çocuk istismarında bir faktör olarak medyanın da ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Medya her türden sözlü, yazılı, basılı, görsel metin ve imgeleri içeren çok geniş iletişim araçlarını kapsayan bir kavramdır. Gazeteler dergiler, kitaplar gibi basılı ve televizyon, sinema gibi görsel işitsel kitle iletişim araçları bu kavramın içeriğini oluşturur. Günümüzde bu kavrama internet, billboard benzeri yenileri de eklenmiştir (Nalçaoğlu,2003:44).

Medya insan yaşamının her alanına etki etmektedir. Bu sebeple birey ve toplum üzerindeki etkisi de kaçınılmazdır. Günümüzde medyanın etki alanı gittikçe genişlemiştir. Öyle ki olayları ve beraberinde toplumu yönlendiren, yeniden üreten, şekillendiren bir misyona sahip ciddi bir güç haline gelmiştir. Küreselleşme ve medya etkisiyle birlikte aile yapısında ve dolayısıyla toplumsal yapıda ciddi değişimler olmuştur. Aile içi etkileşim zayıflamış bu da beraberinde ebeveynlerden uzak büyüyen, iletişim sorunu yaşayan, özgüveni eksik çocuk ve gençler inşa etmiştir. Yani gençlerin toplumsallaşma süreci olumsuz yönde etkilenmiştir. Güvensizlik sorunu, değersiz hissetme ve özgüven eksikliği beraberinde şiddet gibi toplum tarafından hoş karşılanmayan davranış örüntülerine sahip kişilikler ortaya çıkarmıştır.

Medyanın etkileri böyle olunca çalışmada özellikle üzerinde durulan gazetelerin konu ile ilgili sorumlulukları, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu tarafından da 1954 yılında kabul edilen ve 1986 Dünya Kongresi'nde değişikliğe uğrayan Gazetecilik davranışlarına yönelik beyannameye göz önüne alınarak şu şekilde açıklanabilir:

1. Doğruya ve kamuoyunun doğruyu bilmesine saygı;
2. Tarafsız yorum ve eleştiri, haberin dürüstçe toplanması ve basımında özgürlük ilkesine önem verilmesi;
3. Gazeteci aslını bildiği gerçeklere uygun haber verir, ayrıca bilgi ve belge saklamaz;
4. Haber, fotoğraf ve belge toplamada dürüstlük ilkesini dikkate alır;
5. Yanlışlığı kanıtlanan bir bilgiyi düzeltmek için çaba sarf eder;
6. Bilgi kaynağına ilişkin mesleki gizliliğe uyar;
7. İletişim araçları ile arttırılan ayrımcılığın farkına vararak toplumsal, ulusal, siyasi görüşler, dil, din, ırk ayrımcılığından kaçınmalıdır;
8. Kötü niyetli, iftira niteliğinde, onur kırıcı haberler yapmanın ciddi mesleki hata olduğunun bilincinde olmalıdır.

Haberin doğruluğunun teyit edilmeden yayınlanması, telif hakkı ihlali, kişisel verilerin güvenliğine dikkat edilmemesi, reklam konusunun abartılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yeniden üretilmesi, haber içeriğine uygun başlık kullanılmaması ve okuyucunun yanıltılması, söylemlerin kin, nefret duygularını perçinlemesi, Türkçenin doğru kullanılmaması ve insanların tüketimi arttıran birer araç olarak görülmesi etik ihlalleri arasında söylenebilir (Vardal,2015:99).

Holding sahiplerinin medyaya el atarak, medyayı ticari işletme haline getirmesi, reklam ve reyting kaygısını beraberinde getirmiştir. Kalitesi düşük, kitlenin beğenisine göre şekillenen ve ucuza mal edilen yayıncılık anlayışı egemen olmuştur. Kültürel yapının dikkate alınmadığı yayıncılık anlayışları, kültürel yabancılaşma ve yozlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Yaşanan şiddet olayları, bilinçsiz tüketim, kolay para kazanmanın yollarının meşru hale gelmesi, iletişimsiz, parçalanmış aile tipleri, ahlaki değerlerin yitirilmesi, cinselliğin medya, internet, reklam vb. aracılığıyla yanlış yorumlarla beyine yerleştirilmesi bunun yanında ataerkil yapının varlığı, çatlakların büyümesine sebep olmaktadır. Bu da toplumda en güçsüz konumda olan çocuklara ve kadınlara yönelik taciz, tecavüz ve şiddet olaylarında artışlara sebep olmaktadır (Olkun,2017).

Medyanın mesleki ahlak çerçevesinde görevini yürütmesi, toplumsal sorumluluklarının farkında olması gerekmekte olup toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasi değişim ve dönüşümleri sağlıklı yürütmek gibi asli bir görevi bulunmaktadır.

Medya konuya dikkat çekmek isterken çoğu zaman yanlış ifadeler kullanmakta ve gereksiz detaylara yer vermektedir. Bu durum çocuğun aynı zamanda duygusal istismara maruz kalmasına neden olurken, gazetelerin bütün istismar türlerine yer verdiği özellikle cinsel istismar konulu haberlere yüksek oranlarda yer verdiği, çocuğun ciddi şekilde zarar gördüğü bu istismar türlerine özellikle basına yansımaları etik ihlali açısından dikkat çekicidir (Doğrucan ve Yıldırım,2011:189-190).

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Son yıllarda gittikçe artan çocuk cinsel istismarı olgusunun toplumun gittikçe derinleşen bir yarası haline gelmesinde medyanın verdiği haberlerin bir rolü olduğu gözlenmektedir. Buna göre konuya ilişkin yapılan haberlerin toplum üzerinde yarattığı etkinin kaynağında, cinsel istismar haberlerinin artışı mı yoksa söz konusu haberlerin gazetelerde veriliş biçimi mi etkili olmaktadır? Bu soruya verilecek olan cevap, aynı zamanda gazetelerde ilgili haberlerin nasıl verildiği ile nasıl verilmesi gerektiği arasındaki farkı da görünür kılacaktır.

Araştırma kapsamında 2016 yılı Eylül ayı itibariyle tirajı en yüksek gazetelerden birisi olan Habertürk Gazetesinin, Eylül 2016 ve Mart 2017 aylarını kapsayan 6 aylık süreçte yayınladığı çocuk cinsel istismarı konulu haberler taranmıştır. 6 aylık sürede toplam 182 Habertürk Gazetesi incelenmiştir. Gazete ekleri ve köşe yazıları göz önünde bulundurulmamıştır. Anılan dönemde, ilgili gazetede toplamda 29 cinsel istismar haberine yer verildiği görülmüştür.

IV) BULGULAR VE YORUM

Tablo 1. Habertürk Gazetesinde Yer Alan Cinsel İstismar Haberi Sayısı

2016 Yılı (Ekim, Kasım, Aralık)		2017 Yılı (Ocak, Şubat, Mart)	
Aralık	5	Mart	7
Ekim	6	Ocak	3
Kasım	6	Şubat	2
Toplam		29	

İstismarcıların cinsiyeti, mağdurun cinsiyeti, bağlam, haberlerde kullanılan görseller ve etik çerçevesinde 29 cinsel istismar haberi üzerinden analiz yapılmıştır.

Tablo 2. Gazetede Yer Alan Cinsel İstismar Haberlerinin Frekans ve Yüzdeleri

Mağdurun Cinsiyeti	Erkek	Kadın	Her İkisi de
N	4	25	0
%	13.793	86.206	0
İstismarcıların Cinsiyeti	Erkek	Kadın	Her İkisi de
N	27	2	0
%	93.103	6.896	0

Cinsel istismar mağdurları çoğunlukla kadın olup istismarcıların çoğu da erkektir. İstismar mağduru erkeklerde ise istismarcı hem erkek hem de kadındır.

Tablo 3. Gazetede Yer Alan Cinsel İstismar Haberlerinin Bağlam Açısından Frekans ve Yüzdeleri

Bağlam	Kadın	Erkek	Toplam
Aile			
N	11		11
%	37.931	0	37.931
Komşu			
N	5		5
%	17.241	0	17.241
Çevre			
N	8	1	9
%	27.586	3.448	31.034
Okul			
N	1	3	4
%	3.448	10.344	13.793
Toplam			
N	25	4	29
%	86.206	13.793	100

Elde edilen verilerden çıkarılabilecek bazı sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

Kız çocukları çoğunlukla aile içinde, yani birinci derece yakınlarının ve çevrelerindeki kişilerin istismarına maruz kalırken, erkek çocuklarının çevredeki ve okuldaki kişilerin istismarına maruz kaldığı görülmektedir. Ayrıca kız çocuklarının bütün bağlamlarda istismara daha açık olduğu ve erkek çocuklarına göre daha büyük risk grubunu oluşturdukları görülmektedir. Bu verilere göre;

En çok gördüğümüz ve duyduğumuz şeylerin aklımızda kalması ve bizi etkilemesi göz önüne alındığında haberin dikkat çekmesi ve daha fazla kişiye ulaşması, toplumu etkilemesi, uzun süre konuşulması gibi kaygılarla, etik kaygıların zaman zaman göz ardı edildiği anlaşılmaktadır. İstismarcı ya da mağdurun fotoğrafına yer verildiği, yer verilmeyen haberlerde ise korkan kız figürünün, dur işareti yapan el figürünün, adaleti simgeleyen tokmak figürünün bu haberlerde dikkat çekmek adına sıklıkla kullanıldığı görülmüştür.

Toplam 29 gazete haberinden 9'unda fotoğraf kullanıldığı, 4'ünde istismarcının, 2'sinde mağdurun, 1'inde hem istismarcının hem mağdurun, 3'ünde adaleti simgeleyen tokmak, yüzü kapalı ve dur işareti yapan uzun saçlı kız çocuk gibi haberi dikkat çekici hale getirmeye yönelik fotoğrafların kullanıldığı, fotoğrafların genel olarak renkli olduğu ancak yüzlerinin tanınmalarını engellemeyecek şekilde özellikle gözlerin karartıldığı, istismarcı ve mağdur dışında kullanılan fotoğraflarda mutsuz, genel görünümü yardıma ihtiyacı olduğunu gösteren kız çocukları temsilinin kullanıldığı ve cinsiyetçi bir yaklaşıma gidildiği ;

İstismarcı ya da mağdurun isminin tam verildiği, istismarcının yaptığı işi, yaşını, medeni halini ve olayın olduğu yerin açıkça verildiği haberlere rastlanmış ayrıca mağdurun parçalanmış aile, önceden yaşanmış istismar durumu, ailede engelli olması vb. özellikleri var ise haberde mağdura daha çok yer verilmesi dikkat çekici olup söz konusu mağdur çocukların yaşamsal kalitesini düşüren ve zor olan sürecini tetikleyici olduğu ve etik olarak uygun olmadığı ve konunun önemi, açtığı toplumsal yaralar göz önüne alındığında yeteri kadar konunun uzmanlarının görüşlerine yer verilmediği saptanmıştır.

Marshall McLuhan "Araç mesajdır". der. Araç dediği insanı ilgilendiren her şeyi kapsar. (Giysi, yemek, ev, yol, okul, gazete, fotoğraf vb.) Ve aracın nasıl kullanıldığının önemli olduğunu söyler. Örneğin her iletişim aracının kendine özgü anlatımı olduğunu, araç sahiplerinin topluma sadece istediklerini verdiklerini, gazetelerde toplumsal olaylardan bahsederken genelde sorunlu olan kısımlara yöneldiğini ve gücü ancak bu şekilde elinde bulunduracaklarını bildiklerini belirtir (Erdoğan ve Alemdar,2010:145).McLuhan, kitle iletişim araçlarını sıcak ve soğuk olarak kategorileştirir. Sıcak dediği az kişiye ulaşan iletim gücü zayıf olanlar, soğuk dediği ise daha fazla kişiye ulaşan, iletim gücü güçlü olandır. Soğuk kitle iletişim araçları, içeriği şekillendiren ve kitleyi sürükleyen, içeriğin asıl önemini yitirdiği araçlardır. McLuhan medyanın, bireyin nasıl düşüneceğine, hareket edeceğine, toplumun yapının nasıl şekillenmesi gerektiğine karar veren bir merci niteliğinde olduğunu belirtir (Erdoğan ve Alemdar,2010:146-153). Bu şekillendirme ve kitleyi sürükleme işinin medya patronları ve çalışanlarında olduğu ve etik değerler çerçevesinde hareket etmenin uzun vadede toplum üzerindeki ciddi etkileri unutulmamalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamız gazete haberlerine dayalı olup 2016 yılının son 3 ayı ve 2017 yılının ilk 3 ayı olmak üzere toplam 6 aylık süreçte Habertürk Gazetesine yansıyan cinsel istismar vakaları ile sınırlıdır. Yapılan çalışmada gözlemlenen 29 istismar vakasının daha çok aile ve yakın çevrede olduğu ve mağdurların çoğunlukla kız çocukları olduğu görülmüştür. Cinsel istismar vakalarında elde edilen veriler hastanelerden, adli kurumlardan, medyadan, bireylerin ve ailelerin başvurusu sonucu elde edilmektedir. Bu sebeple bireylerin ve ailelerin tepkilerden çekinme ve toplumsal baskılar sebebiyle aile içinde konuyu kapatma yoluna gitmeleri durumunda, bildirmediikleri vakalar olabileceği de göz önüne alındığında konu ile ilgili net verilerden bahsetmek oldukça güçleşmektedir.

Ülkemizde aile kurumu çok hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Özellikle köyden kente göç nedeniyle toplumsallaşmada ailenin rolü etkinliğini yitirmektedir. Eğitim konusundaki yetersizlikler de bir gerçeklik olarak söz konusu olduğundan, toplumsallaşma sürecindeki bu iki büyük etkenin zayıfladığı görülmektedir. Bu sebeplerden dolayı, bireylerin ve toplumun değer yargılarını biçimlendirmede medya en önemli kurum haline gelmiştir (Kongar,2017). Yaşadığımız toplum ve dünyada olup biten olayları bize aktarma ve bu sayede ülkemiz çevresi ve diğer dünya ülkeleri hakkında bugün, yarın ve geleceğe dair fikir oluşturmak, medyanın görevidir. Medya, toplumsal değer ve amaçların belirginleşmesi konusunda yardımcı olmak ve farkındalık yaratmak durumundadır. Topluma olay veya bilgi servis ederken doğru ve tarafsız olmalıdır.

Dünyanın neresinde olursak olalım, kitle iletişim araçları, herhangi bir ülkedeki toplumsal, siyasi, dini bir olaydan ya da afet, savaş gibi durumlardan anında haberdar olmamızı sağlar. Bu noktada bilgi aktarılırken ahlak ilkelerine bağlı ve tarafsız sunulması önem arz etmektedir. Medyanın, medya patronları açısından ticari boyutunun göz önüne alınacağı inkâr edilemeyeceği gibi bunun yanı sıra aynı zamanda

kamu görevi yapmakla yükümlü oldukları da unutulmamalıdır. Kamuoyu oluşturma ve kamuoyuna açıklama yapma süreçlerinde medya patronları ve çalışanlarından sorumluluk bilinci içinde olmaları beklenmektedir.

Bu araştırmada da görüldüğü üzere cinsel istismar vakalarında risk faktörlü aileler; boşanmış, tek ebeveynli, psikolojik rahatsızlıkları olan veya çalışan annenin, engelli bireyin olduğu ailelerdir. Toplumun temel yapıtaşı olan ailenin yapısındaki bozulmaların çocukları ne derece risk altında bıraktığı, sağlıklı bir aile yapısının ne derece önemli olduğu, bu araştırmada çıkan sonuçlardan birisidir. Hızlı toplumsal değişimler, toplumun bu değişikliklere tam olarak hazır olmaması, aile yapısında ciddi deformasyona sebebiyet vermektedir. Boşanma oranlarındaki artış, çalışma hayatında kadının daha fazla yer alması, çocukların okulu, dershanesi ve kalan zamanlarda sosyal medya ile vaktini doldurması ile ebeveynler ve çocuklar arasındaki iletişim kopuklukları artmıştır. Doğru şekilde iletişim kurulmayan ve ayıp olarak nitelendirilerek ailede başlayacak olan cinsel eğitim, mahremiyet konularını, çevresindekilerden ya da şu anda doğru kullanımını sürekli tartıştığımız kitle iletişim araçlarından yanlış şekilde öğrenen çocuk; başka birisinin kendisine zarar verici davranışta bulunması, bedenindeki özel bölgelere dokunmasını, çoğu zaman aile ile paylaşamamakta, toplumsal baskıların da etkisiyle kendini suçlu görerek saklamaktadır.

Bu konuda toplumsal bilinç ve duyarlılık ihtiyacı ciddi önem arz etmektedir. Toplumsal bilincin oluşabilmesi için de özellikle başta medya patronları olmak üzere, siyasi otoriteler, iş adamları, sivil toplum kuruluşları bu konuda farkındalık yaratmak için gayret göstermelidirler. Ayrıca akademik olarak bu konuda yeteri kadar çalışma yapılmadığından da söz edilebilir. Bu sebeple konunun hassasiyeti ve toplumsal etkilerini göz önüne alan bilimsel çalışmaların artması da gerekmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına bakarak, medyanın "çocuk cinsel istismarı" haberlerini verirken çocuğun yararını göz ardı ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle haberlerin sunulma biçimleri, kullanılan başlık ve fotoğraflar, çocuk haklarıyla ilgili tutum ve etik kaygıların medya tarafından dikkate alınmadığını göstermiştir. Söz konusu haberlerde başta görsel kullanımı ve haber başlıklarının seçimi konusunda ahlaki yönden zafiyetler olduğu, mağdur ve ailesinin kişilik haklarına yeterince önem verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Medyanın çocukları temsil etme biçimi toplumun çocuğa ve çocukluğa karşı tutumunu şekillendirir. Bu nedenle medya çalışanları haberi yayınlarken ne tür sonuçlara yol açacaklarının bilincinde olmalıdırlar. Çocuk haklarının yaygınlaştırılmasına destek olmakla birlikte medyanın çocuk hakları ve hak temelli habercilik ilkelerinden uzaklaşması çocuk hakları ihlaline yol açacaktır. Bundan dolayı medya çalışanlarının çocuk haklarının korunması ve çocukların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürmelerine katkı sağlayıcı bir rol üstlenmeleri gerekir (Arcan,2011:259).

KAYNAKÇA

- Arcan, H. Esra (2011). *Anne-Baba, Öğretmen ve Medya Çalışanları İçin El Kitabı, Çocuk Hakları ve Medya*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, s.248-262.
- Akyüz, Yahya (2010). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arsal, Sadri Maksudi (1947). *Türk Tarihi ve Hukuk*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Ayral, Fatma (2010). *Çocukların Cinsel İstismarı Suçu ve Bu Suçla Mücadele*, İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Ballı, Özge (2010). *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesine Başvuran Çocuk İstismarı ve İhmal Olgularının Değerlendirilmesi*, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Adana.
- Bilir, Şule. Dönmez, Necate, Baykoç, Arı, Meziyet ve Güneysu, Sibel Çiğdem. (1989). "4-12 Yaşları Arasında 16100 Çocukta Örselenme Durumları ile İlgili Bir İnceleme", Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Sempozyumu, Gözde Repro Ofset, Ankara, s.45-53.
- Doğrucan, A./Yıldırım, Z. (2011). Yazılı Basında Çocuk İstismarı Haberlerinin İncelenmesi: (Cumhuriyet, Hürriyet, Posta, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman Gazeteleri Örneğinde), *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/2, Uşak, s.176-194.
- Erdoğan İ./Alemdar K. (2010). *Öteki Kuram (Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi)*, s.145-153.
- Kartal, Memiş, Pınar. (2014). *Türk Ceza Hukuku'nda Çocukların Cinsel İstismarı*, İstanbul: Der Yayınevi.
- Koşar, Nesrin. (1989): *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı*, Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.
- Kozcu, Ş. (1991). "Çocuk İstismarı ve İhmalı", *Aile Yazıları*, s.380.
- Nalçaoğlu, Halil, (Ed.) Alankuş, Sevdâ (2003). *Medya ve Toplum*, İstanbul: İPS İletişim Vakfı Yayınları, s.43-57.
- Olkun, Emre O. (2017). *Medya Haberlerinin Güven Algısı Üzerinde Etkili Olan Faktörler: Konya Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Polat, Oğuz (2007). *Çocuk İstismarı 1 (Tanımlar)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Polat, Oğuz (2007). *Çocuk İstismarı 2 (Önleme ve Rehabilitasyon)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şiddet Önleme ve Rehabilitasyon Derneği (İMDAT) ve Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASUMA), (2016), *Çocuk İstismarına Yönelik Rapor*. Erişim: <http://imdat.org> (19.11.2017).
- Topçu, Sedat (2009). *Cinsel İstismar*, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Vardal, B. (2015). Yeni Medya ve Etik. *International Multilingual Academic Journal*. Sayı,2(1), s.95-103.
- UNİCEF. (2013). *ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDETİ İzleme Göstergeleri Kılavuzu*, Erişim:<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/izleme-gostergeleri-kilavuzu.pdf> (19.11.2017).
- World Health Organization (2006). *The World Health Report 2006- Working Together for Health*. Erişim: <http://www.who.int/whr/2006/en/> (22.10.2017).
- www.haberturk.com.tr
- www.tuik.gov.tr
- www.kongar.org